بەکورتی29: بێدەنگیی ڕوناکبیریی مانادار.. لە خودی بێدەنگیی بەلایەن نییە.. ئازاد حەمە

چەمکسازیی بێدەنگی فڕەدیوە؛ یەکێک لە دیووەکانی بێدەنگیی ڕوناکبیرییە Intellectual silence، کە دەشێت بە بێدەنگیی هزریش ناوببرێت. زۆرێک لە لێکۆڵینەوەکان دەریدەخەن، کە بێدەنگیی ڕوناکبیریی دەتوانێت نیشانەیەک بێت بۆ دانبەخۆداگرتنێکی حەکیمانە، خۆڕێکخستنەوەی خود و ململانێیەکی هزریی لەگەڵ خودیخۆیدا تا ئەوەی دواتر دەگوترێت شایانی گوتن بێت. هەروەها بێدەنگیی ئامرازێکی بەهێزە بۆ ئەوانەی لە بنەما بەهاییەکانی ئەم بێدەنگییە تێدەگەن. گەر بێدەنگییەکە بناغەیەکی روناکبیریانەی هەبێت دەکارێت جیاوازتر خۆڕاگریی و توانایی لە کەسەکەدا دروستکات.
گەر بێدەنگیی ئەو بنەمایەی نەبێت، کە باسکرا، کە نەیتوانی زەمینە بۆ تێگەیشتنی قووڵتر خۆشکات بێدەنگیی دیاردەیەکی ترسنۆکانە و ناشرینە. بێدەنگیی دیوی پەروەردەییشی هەیە، ئەمەیان ئەو کاتە دەردەکەوێت،کە تاک کار لەسەر بەخێوکردنی ناوەوەی خۆی دەکات.
جاوەرە بێدەنگ بیت و لەناو قەرەباڵغییدا بژیت؛ ئەمە بەهەمو کەس ناکرێت!
لەو بارەیەوە دەپرسین: واتای بێدەنگی ڕەهایە؟ ناچارییە یان هەڵوەستە؟ چەنەچەن و زۆربڵێی چی دەگ□□ن، بێدەنگیی شەرمەزاردەکەن؟ بێدەنگیی پرۆتێستە یاخود چەنەبازییە؟ ڕاستی بە هاتنی بێدەنگیی ئاوادەبێت؟ کاتێک ژاوەژاو جێگای بێدەنگیی ڕوناکبیریی دەگرێتەوە واتای بێدەنگی لاوازدەبێت؟ بۆچی بە چەنەبازەکان گرنگ نییە چۆن قسە بکەن و چۆن بێدەنگبن؟کە بێدەنگیی لەکەداربوو قسەی بەش و بەمانا جێگرەوەی نیین؟
ناچارین لێرەدا بپرسینەوە: کەسەکانی کۆمەڵگەی ئێمە لە بێدەنگیی ڕوناکبیریی تێدەگەن؟ پێناچێت تێیبگەن، چونکە زارێکی ناو ژاوەژاو و قەرەباڵغییەکانن. لە کوێ دەنگەدەنگ و چەنە چەن هەبوو ئەوان لەوێین. زۆر دەمێکە زمانیان جێگای زۆر ئەندامی دیکەیانی(گوێ، چاو) گرتووەتەوە. بۆیشە وادەڵێین، چونکە لە هەرێمێک دەژین ئەزموونی بێدەنگیی ڕوناکبیریی تیایا لە سنووری نەبووندایە. هەموو

چەندەدەن، گرنگ قسە بکەن و زیادەڕۆیی لە گوتندا بکەن. لەم حاڵەتەدا بێدەنگیی ڕوناکبیریی وەک دەرفەتێک بۆ بیرکردنەوە، هاتنەکایەوەی تێڕامانێکی قوڵ و فرەڕەهەند نابینرێت.

بێدەنگیی ڕوناکبیریی چییە؟ بێدەنگیی ڕوناکبیریی جۆرێکە لە جۆرەکانی بێدەنگیی، کە بەمانای بۆشایی و بێ مانایی ڕوناکبیریی نایەت. ئەم شێوە بێدەنگییە تەقەلایەکە بۆ نەگوتن و چوونە قۆناغی بیرکردنەوەی قووڵ و جیاواز. لەناو بێدەنگیی ڕوناکبیرییدا متبوونێکی کاتی بوونی هەیە، کە لەخودیخۆیدا دۆزێکی پێویستە و بەشێکیشە لە مرۆڤبوون. جا ئەمە ئەوەش دەگەیەنێت، کە ئەوەی شایانی گوتنە با بەڕوونی بگوترێت، ئەوەشی، کە شایان نییە با بچێتە سایەی بێدەنگییەوە (ڤیتگەنشتەین).

ئەوە بێدەنگیی ڕوناکبیرییە، کە شکڵی خۆی هەیە؛ نەک قەرەباڵغیی ڕوناکبیریی، بەتایبەتی لەو کاتانەی گوتن، دەنگ، هیچ ناگەیەنێت. کەسێکیش، کە لەناو بە شکڵەیدا گەورەبووبێت بە ئاسانیی لە شکڵی نەگوتن و کەمگوتن حاڵێنابێت. بەڵێ بێدەنگی سامناک نییە گەر پەیامی نەخێر بە گوتنی سواو و ڕزیو بە چەنەبازەکان بنێرێت. پەیامی بێدەنگیی بە چەنەبازەکانە، کە شانازیی بە گوتنەوە دەکەن، گوتنێک کە لێوانلێوە لە بەتاڵیی و درۆ. بەڵێ ئەو ڕاستیانەی بێدەنگدەکرێن ژەهراویدەبن (نیچە).

بێدەنگیی ڕوناکبیریی ترسنۆکیی نییە، ڕێزگرتنە لە خودی گوتن و ئەوەی شایانی گوتنە. تۆ کە هەر بڵێیت و چەنەبێیت و ئەوەی گوتراوە هیچ نەگەیەنێت لەم حاڵەتەدا بێدەنگیی شکۆمەندانەترە. هەروەها بێدەنگیی ڕوناکبیریی هەزارجار باشترە لە درۆکردن، شیڕە شیڕە و چەقچەق، کە بێزاریی و بێهیوای بە گوتن دروستدەکات. وێڕائیەوە، بێدەنگیی ڕوناکبیریی کاتێک ترسناک خۆی دەردەخات، کە ڕەها و ئارەزوومەندانە بێت. ئەمەش وادەکات ڕۆحی دیالۆگ و خستنەڕووی دید لەناوچێت.

بە چەنەباز و چەقاوەسوەکان بێدەنگیی ڕوناکبیریی عەیبەیە و وەک باشەیەک تەماشاناکرێت، چونکە هەر هەموو دەڵێن و دەنووسن، بێئەوەی بیر لە دەرئەنجامی گوتراو و نووسینەکانیان بکەنەوە. شاریش، کە دژە بێدەنگییە، کە پڕبووە لە هەڵگرانی دال (دکتۆرا)، هەموو سەرقاڵی کۆنفرانس، وۆرکشۆپ، پانێل، مێزگرتن، کە هەر هەموو ئەمانە گوتنیان ناشرین کردووە و هیچیش ناگەیەنن. ڕاستە لە کاتی ئاشوب و نادادییەکاندا ئاسان نییە ڕوناکبیران بێدەنگبن، بەڵام زۆرگوتن، زیادەڕۆیی کە پڕپەڕە لە وشەی بۆش و بێمانا جیاوازە لە بێدەنگیی، کە زانیین لە خۆیدا بەرجەستەدەکات.

نیچە بێدەنگی بە دیاردەیەکی نەگەتیڤ نازانێت، بەڵکو بە

دەربەینەکی کەنترۆڵکراوی قووەی دەزانێت. بە پێی نیچە "“ئەوانەی شارەزان لە بەدەنگی، ڕیتمی گفتوگۆکان دادەڕێژن. بە بەدەنگی لە ساتەوەختی گونجاودا، دەتوانن کەسانی دیکە ناچار بکەن زیادەڕەوی لە قسەکردن بکەن، بەمەش خاڵە لاوازەکانیان ئاشکرا دەکەن"". چونکە چەنەباز ئاگای لە ڕیتمی گوتنەکانی نییە و بەدەنگییش بە کەسی زۆربڵێ کارەساتە.
کەتا دیتنمان بە بەدەنگیی ڕوناکبیریی ئەوەیە، کە بەدەنگیی بەلایەن نییە. بەدەنگیی، کە لەناو نادەنگدا گەشەدەکات ناڕەزاییە و زەمینەش بۆ تێڕامانی پتر و فەرمیتر لە بیرکردنەوە دەخوڵقێنێت. ڕاستە بەدەنگیی نەبوونی دەنگە، دەنگیش کە نەما قسەکردن بۆشایی بەرهەمدەنێت، بەڵام ناشێت بەدەنگیی وەک کردەیەکی ناکارا و بەمانا ببینرێت. لەم حاڵەتەدا لە بەرئەوەی هیچ ناگوتنە هەڵوەستیشە.
ڕاستە، کە بەدەنگەکان تەنیا و گۆشەگیرن، بەس ئەمە تا ئەو شوێنە تەندروستە، کە بەدەنگیی ڕەهانەبووە. بۆیە یەک لە سوودەکانی بەدەنگیی ڕوناکبیریی ئەوەیە، کە تەقەلایەک بە گوزارەکردن لە دەز و داهێنانی فۆرمەکی تر لە دەربڕین بەرەوەیە. کەوابێت بەدەنگیی بەلایەن نییە، هەتاهەتایش نییە. بە داڕمانی دیواری بەدەنگیی گوزارەی تازە و نەخەری دیکە لەناو گوتاری ڕوناکبیرییدا لەدایکدەبێت.

ئازاد حەمە
پرۆفیسەر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی